

Werkgroepen

0059 Tachinoidea

De belangstelling voor de "vliegen met borstvelletjes" (Diptera, Calyptratae) is de laatste jaren sterk toegenomen. Ter bevordering van een centrale administratie van de gegevens bij EIS-Nederland is een werkgroep voor deze vliegen in het leven geroepen. Als afbakening zijn de Tachinoidea gekozen. De Tachinoidea omvatten de families Tachinidae, Sarcophagidae, Rhinophoridae, Calliphoridae en Oestridae. Deze combinatie is zinvol omdat in de recente literatuur diverse soorten verplaatst worden naar andere families binnen deze groep.

Er wordt op dit moment echter alleen actief gewerkt aan de registratie van Sarcophagidae (Miltogramminae), Tachinidae en Rhinophoridae. De collecties van het ZMA (exclusief ex coll. Kabos), NNM (RMNH), Entomologie Wageningen en de privé-collecties van B. van Aartsen en L.E.N. Sijstermans zijn reeds verwerkt. Provisorische naamlijsten en formulieren worden op dit moment voorbereid. Indien gegevens over de andere (sub-) families worden aangeleverd zullen deze wel verwerkt worden.

Het groepnummer is **0059**

Gegevens kunnen worden aangeleverd op papier, maar bij voorkeur op diskette in ASCII-formaat. Graag vermelden met welke tabel de determinatie is uitgevoerd.

Voor nadere informatie kunt u terecht bij de coördinator.

Het is ook mogelijk om determinaties te laten controleren. Van Miltogramminae, Tachinidae en Rhinophoridae kan ongedetermineerd materiaal aan ondergetekende worden voorgelegd. Men dient ervan bewust te zijn dat het een moeilijke groep betreft, mede omdat de samenstelling van de Nederlandse fauna onvoldoende bekend is en omdat de determinatie-literatuur moeilijk toegankelijk is. De meeste overzichtswerken zijn sterk verouderd (zoals Lundbeck, van Emden, Mesnil in Lindner p.p.) en/of voor een te beperkt gebied. Voor een betrouwbare determinatie is het opbouwen van een referentiecollectie (met ook niet-Nederlands materiaal) noodzakelijk.

L.E.N. Sijstermans

0056 Crustacea: terrestrische Isopoda (Isopoda: Onicidea): Landpissebedden

Deze werkgroep, opgericht in oktober 1992, bestaat momenteel uit vier actieve leden. Na de start van de werkgroep is door de coördinator begonnen met het opnemen van collectiemateriaal voor het EIS-bestand. Aan de hand van collectiemateriaal en inventarisatiegegevens is een soortenlijst voor Nederland opgesteld. Op dit moment zijn 37 soorten voor de Nederlandse fauna vastgesteld. Ten opzichte van de laatst gepubliceerde lijst door Holthuis is de Nederlandse fauna 2 soorten rijker (*Eluma purpurea* en *Trichoniscoides sarsi*). 3 soorten zijn voor het eerst vrijlevend, individueel of als populatie, waargenomen (*Cylisticus convexus*, *Hyloniscus riparius* en *Trichoniscus pygmaeus*) en een voor de Nederlandse fauna verloren gewaande soort is weer gevonden (*Chaetophiloscia balsii*). De soortenlijst wordt volgend jaar gepubliceerd en artikelen over de twee voor Nederland nieuwe soorten zijn in de maak. Er is begonnen met het schrijven van een pissebeddetabel. Naast inventariseren worden een aantal deel-projecten uitgevoerd om meer over de oecologie van soorten te weten te komen. deze projecten zijn:

a) Het inventariseren van de Ooypolder bij Nijmegen (Harrie Wijnhoven). Op hectare-schaal wordt de verspreiding en oecologie van de voorkomende soorten onderzocht. Tot nu toe zijn 17 soorten aangetroffen. Van een aantal dieplevende soorten, met name *Trichoniscoides helveticus* en *Haplophthalmus danicus* wordt de levenscyclus bestudeerd. Het werk is in een vergevorderd stadium en zal uitmonden in een publikatie (De landpissebedden van de Ooypolder).

b) Inventarisatie van Noord-Holland (Matty Berg). Om snel een overzicht te krijgen over de status van een aantal soorten in Nederland wordt momenteel de provincie Noord-Holland geïnventariseerd op basis van 5x5 km-hokken. Op een enkel habitat na is Noord-Holland een aardige afspiegeling van habitats voorkomend in Nederland en extrapolatie naar de verspreiding van soorten in geheel Nederland lijkt mogelijk. Het project is bijna afgerond. Texel en het gebied vlak achter de laatste duinenrij langs de kust moeten nog worden bezocht. Tot nu toe zijn 27 soorten aangetroffen waaronder een nieuwe soort voor de Nederlandse fauna, *Trichoniscoides sarsi*.

c) Inventarisatie van Groot-Amsterdam (Martin Soesbergen). In dit project wordt op 1 km² schaal de verspreiding bekeken van soorten in en rond de stad. Welke soorten kenmerken zich als cultuurvolgers en welke soorten stellen specifiekere eisen. De inventarisatie voor dit project zal in 1995 worden afgerond. De gegevens worden gepubliceerd.

d) Inventarisatie van de Wadden-eilanden (Matty Berg). In dit project staat de eiland-theorie centraal. De Nederlandse waddeneilanden verschillen in afmeting en mate van isolatie ten opzichte van het vaste land. Zij bieden een goede mogelijkheid om de theorie te valideren. Alle eilanden worden geïnventariseerd op 1 km²-schaal. Naast het aantal soorten per eiland en de verspreiding van die soorten over het eiland worden gegevens over de oecologie van de soorten verzameld. Vlieland (10 soorten) en Schiermonnikoog (8 soorten) zijn gedaan, Terschelling (15 soorten) is bijna af. Van het voorjaar staan Ameland en later in het jaar Texel op het programma.

Tot op dit moment zijn er 2 publikaties verschenen te weten:

Wijnhoven, H. 1993. *Hyloniscus riparius*: een lang onopgemerkte landpissebed in Nederland (Crustacea, Isopoda: Trichoniscidae)? Nederlandse Faunistische Mededelingen 5: 63-64.

Berg, M.P. 1993. De oecologie en verspreiding van de havenpissebed, *Ligia oceanica*. Natura 90: 178-182.

Voor het volgende jaar hebben we weer veel plannen. Zo zullen de inventarisaties van 'Groot-Amsterdam' en de provincie Noord-Holland worden afgerond. Voor het eiland-project worden Ameland en Texel bezocht. Als de gegevens voor het Noord-Holland project zijn uitgewerkt wordt gestart met het inventariseren van de provincies Utrecht en Flevoland. Het opnemen van collectie gegevens voor het EIS-bestand gaat gewoon door. Een aantal projecten wordt gelijktijdig uitgevoerd en zal zich over meerdere jaren uitstrekken. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de coördinator:

Matty Berg

0057 Insecta: Apterygota

Deze nieuwe werkgroep is in 1994 opgericht. Vijf bodembewonende groepen staan centraal: Zygentoma (zilversjes) en Archaeognatha (franjestaarten), Diplura (tweestaarten), Protura en Collembola (springstaarten). Er bestaat een grote leemte in onze kennis van de oecologie en verspreiding van deze vijf groepen in Nederland. Het opvullen van deze leemte is een mooie taak voor deze jonge werkgroep. Op dit moment is alleen de coördinator actief in de werkgroep. Het systematisch inventariseren van Nederland is op dit moment nog niet aan de orde. Allereerst moet voor elke groep een soortenlijst worden vastgesteld. Er is dan ook begonnen met het opnemen van collectiegegevens, voor zover deze voorhanden zijn, voor het EIS-bestand. Daarnaast worden steekproefsgewijs verschillende habitats en grondsoorten bemonsterd waarvan vermoed wordt, op basis van literatuur of gegevens uit de ons omringende landen, dat dit nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna kan opleveren. De combinatie van collectie- en bemonsteringsgegevens moeten volgend jaar leiden tot voorlopige soortenlijsten voor de Nederlandse fauna. Bij het bekijken van de collecties bleek veel materiaal nooit te zijn gepubliceerd. Alle tot nu toe bekende verspreidingsgegevens zijn op kaartjes van Nederland ingetekend. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de coördinator:

Matty Berg

0054 Myriapoda - duizend- en miljoenpoten

Deze werkgroep bestaat sinds oktober 1992 en omvat de groepen Chilopoda (duizendpoten), Symphyla ('dwergduizendpoten') en Diplopoda (miljoenpoten). Momenteel zijn drie leden actief. Na de start van de werkgroep is door de coördinator begonnen met het opnemen van collectiemateriaal voor het EIS-bestand. Aan de hand van collectiemateriaal en inventarisaties zijn soortenlijsten voor Nederland opgesteld. Er zijn 39 soorten duizendpoten en 47 soorten miljoenpoten vastgesteld voor de Nederlandse fauna. Ten opzichte van de laatst gepubliceerde lijst door Jeekel is voor de Nederland één nieuwe miljoenpoot gevonden (*Detodesmus attemsi*). De soortenlijsten worden volgend jaar gepubliceerd evenals een artikel over de nieuwe miljoenpoot voor Nederland. Er is begonnen met het schrijven van een duizendpotentabel en een miljoenpotentabel. Over het voorkomen en de oecologie van Symphyla is nauwelijks iets bekend in Nederland. Aan de hand van steekproeven in verschillende habitats en grondsoorten zal een soortenlijst van Symphyla voor Nederland worden vastgesteld. Naast het inventariseren van Nederland worden een aantal deel-projecten uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de oecologie van met name duizend- en miljoenpoten. Deze projecten zijn:

- Inventarisatie van Noord-Holland (Matty Berg). Jeekel heeft in de zeventiger jaren vele provincies geïnventariseerd op duizend- en miljoenpoten. De provincie Noord-Holland was nog niet systematisch geïnventariseerd. Op basis van 5x5 km-hokken wordt dit nu gedaan. Het project is bijna afgerond. Texel en het gebied vlak achter de laatste duinenrij langs de kust moeten nog worden bezocht.
- Inventarisatie van Groot-Amsterdam (Martin Soesbergen). In dit project wordt op 1 km²-schaal de verspreiding bekeken van soorten in en rond de stad. Welke soorten kenmerken zich als kultuurvolgers en welke soorten stellen specifiekere eisen. De inventarisatie voor dit project zal in 1995 worden afgerond. De gegevens worden gepubliceerd.
- Inventarisatie van de Wadden-eilanden (Matty Berg). In dit project staat de eiland-theorie centraal. De Nederlandse waddeneilanden verschillen in afmeting en mate van isolatie ten opzichte van het vaste land. Zij bieden een goede mogelijkheid om de theorie te valideren. Alle eilanden worden geïnventariseerd op 1 km²-schaal.

Naast het aantal soorten per eiland en de verspreiding van die soorten over het eiland worden gegevens over de oecologie van de soorten verzameld. Vlieland en Schiermonnikoog zijn gedaan en Terschelling is bijna af. Van het voorjaar staan Ameland en later in het jaar Texel op het programma.

Dit en het volgende jaar hebben zullen de inventarisaties van 'Groot-Amsterdam' en de provincie Noord-Holland worden afgerond. Dit jaar worden voor het eiland-project Ameland en Texel bezocht. Als de gegevens voor het Noord-Holland project zijn uitgewerkt wordt gestart met het inventariseren van de provincies Utrecht en Flevoland. Het opnemen van collectie gegevens voor het EIS-bestand gaat gewoon door. Een aantal projecten worden gelijktijdig uitgevoerd en zullen zich over meerdere jaren uitstrekken. Belangstellenden kunnen contact opnemen met de coördinator:

Matty Berg

1550 Waterkevers

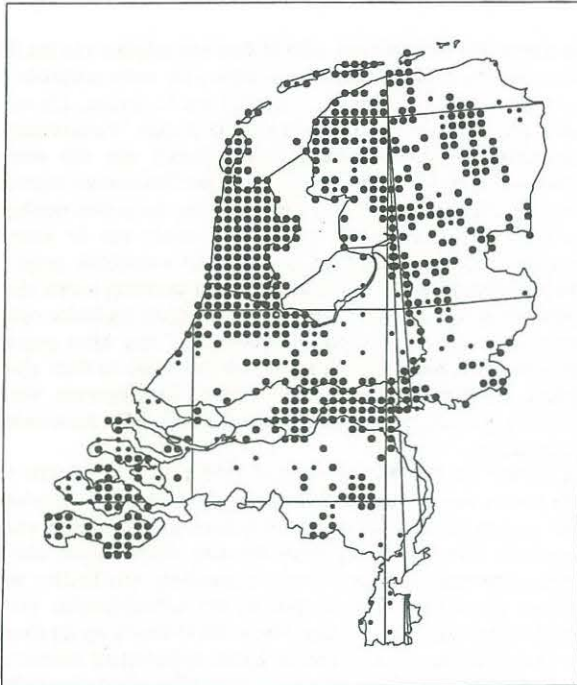
Gedurende de periode november 1993 tot mei 1994 heeft Hans Moesbergen tijdens zijn stage milieukunde van de Hogeschool Holland bij het Centraal Bureau gewerkt aan het bestand waterroofkevers (Dytiscidae). Hij heeft bijna alle gegevens die ondergetekende in de loop der jaren had verzameld uit de collecties RMNH, ZMA en RIN en de zelf verzamelde dieren ingevoerd in de databank. In totaal zijn hiermee 6289 records toegevoegd. Er zijn nu nog zo'n 800 niet ingevoerde papieren gegevens over. Verder heeft Hans in de collectie RMNH alle exemplaren van *Dytiscus* gecontroleerd op aanwezigheid in het bestand, ontbrekende gegevens ingevoerd en indien nodig materiaal hergedetermineerd. Voor de Dytiscidae is er nu een aardige basis aanwezig om verder te gaan met het karteren van de Nederlandse soorten.

Erik J. van Nieukerken

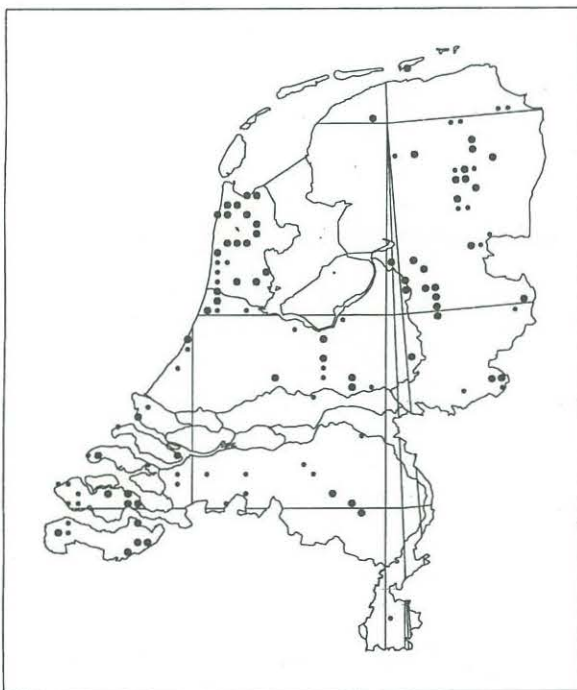
0002/1100 Mollusca

Al enige tijd wordt door een aantal specialisten gewerkt aan een handboek over de mollusken van de binnendijkse wateren van Nederland (niet geheel correct meestal aangeduid als 'Zoetwatermollusken'). Dit boek, waarvan de eindredactie in handen is van E. Gittenberger en A. W. Janssen, beide verbonden aan het Nationaal Natuurhistorisch Museum, is vooral een taxonomische monografie met determinatietabellen, zeer fraaie tekeningen en beschrijvingen. Vanaf het begin lag het in de bedoeling ter illustratie van de verspreiding kaartjes met 10 x 10 UTM hokken op te nemen. Aanvankelijk werden door één van de auteurs alleen literatuurgegevens ingevoerd en gecombineerd met wat aanwezig was in de EIS databank. Omdat die nooit systematisch is gevuld leverde dat een tamelijk incompleet beeld op. Inmiddels is begonnen met het toevoegen van de talrijke gegevens van waterschappen en provincies (in totaal al meer dan 40.000), maar omdat niet al die instanties een goede database met gegevens hebben levert dit een merkwaardig verspreidingsbeeld op met enerzijds vrijwel 'zwarte' gebieden (Noord-Holland met 28.000 gegevens) en vrijwel witte streken als Zuid-Holland. Om die redenen is er vanuit EIS en namens de auteurs een circulaire aan alle leden van de Nederlandse Malacologische Vereniging gezonden met voorlopige verspreidingskaartjes van de meeste soorten om met name gegevens uit de witte plekken los te krijgen. Op het moment dat ik dit schrijf beginnen de eerste gegevens al binnen te komen.

Omdat niet alle personen die watermollusken bestuderen lid zijn van de NMV hierbij de vraag aan allen die wel eens zoetwatermollusken hebben verzameld of gegevens ervan hebben opgeschreven die aan EIS op te sturen.

Verspreiding van een algemene zoetwaterslak: *Radix peregra* complex. Kleine stippen voor 1970, grote vanaf 1970.

Verspreiding van een minder gewone zoetwaterslak: *Aplexa hypnorum*. Kleine stippen voor 1970, grote vanaf 1970.

Het gaat daarbij vooral om gegevens van de 'witte' plekken' zoals die uit bijgaande kaartjes blijken:

- Groningen
- Twente
- Flevoland en IJsselmeer
- Veluwe
- Zuid-Holland
- Westelijk Noord-Brabant
- Limburg

Er zijn bij EIS nog niet verwerkte gegevens (rapporten) uit Groningen, Utrecht en inmiddels ook al nog niet verder bewerkte bestanden uit Delfland, Zuiveringschap Limburg en er komen zoals gezegd al nieuwe gegevens binnen.

De hoeveelheid gegevens is inmiddels zodanig dat we meenden dat het mogelijk is de verspreiding op basis van 5 x 5 km UTM hokken (uurhokken) te kunnen presenteren en niet op 10 x 10 zoals dat eerst de bedoeling was.

Hoe gegevens indienen?

1. Formulier

Gebruik bij voorkeur de bijgevoegde formulieren, één voor gegevens van één monsterplaats (wanneer uw gegevens per plaats gerangschikt zijn), één voor losse gegevens, bijv. om uw op soort gerangschikte collectie op te schrijven.

De formulieren zijn eenvoudiger dan de oude EIS formulieren en haken in op het PC tijdperk met meer ruimte.

2. Computerbestanden

U kunt de gegevens op dezelfde wijze als op de formulieren ook als computerbestand indienen, bijv.

- als database file (dbase, paradox, foxpro).
- als spreadsheet (Quattro Pro, Excel, Lotus e.a.). Gebruik kolommen met dezelfde namen als hierboven.
- als ASCII file met vaste kolombreedte (zoals op formulier).

Voor alles geldt: zowel DOS, Windows als Macintosh files en diskettes (klein en groot) zijn acceptabel. Op Atari alleen als de diskette DOS geformatteerd is. Heeft u een ander systeem: bel ons, we zoeken dan een oplossing.

Welke gegevens nu indienen?

Welke soorten?

In principe alle zoetwatermollusken en binnendijks levende brakwatersoorten (bijv. brakwaterkokkel), met alle Hydrobiidae (ook de mariene *Peringia ulvae*) en de schorreslakjes (*Assiminea* en *Ellobiidae*). Niet op soort gedetermineerde gegevens (bijv. *Pisidium spec.*) hoeft u niet in te dienen. Een uitzondering geldt echter de soortcomplexen binnen de Lymnaeidae, die doorgaans als complex worden opgenomen (*Stagnicola palustris* complex, *Radix peregra* complex).

Welke vondsten?

Het gaat alleen om recent autochtoon gevonden mollusken (code aard 'RE'), en eventueel over korte afstand verplaatste (code 'RT'). Geef u op deze formulieren géén gegevens van fossiele vondsten of van aanspoelsel dat vaak van ver kan komen (strand, rivieren). Deze worden nl. niet op de kaarten opgenomen.

Welke periode?

Omdat we graag een beeld van de huidige verspreiding willen geven, willen we nu graag echt recente gegevens ontvangen (na 1970 of liever nog 1980). Omdat de EIS databank op termijn ook ge-

bruikt wordt om trends vast te stellen blijven oudere gegevens echter ook welkom!

Wat voor een soort gegevens?

Het maakt niet uit of het collectiemateriaal of waarnemingen van niet verzameld materiaal betreft (vermeld wel de broncode!). Wel kunt u verwachten dat waarnemingen van zeer zeldzame soorten van onverwachte plaatsen soms niet door de auteurs zullen worden geaccepteerd zonder verdere informatie.

Ook literatuurgegevens zijn welkom (bijv. uit 'grijze' literatuur): vermeldt u dan wel op het formulier welke bron u gebruikt heeft. Bij EIS kunt u informatie krijgen welke literatuurgegevens zijn opgenomen.

Hoe invullen?

De formulieren wijzen zich grotendeels vanzelf. Het is niet noodzakelijk, maar vaak wel wenselijk, de grijze velden in te vullen. De ecocode staat er volledigheidshalve op voor toekomstige bewerkingen: kunt u hem *zonder moeite* invullen, dan is dat mooi, voor dit project is het niet nodig.

Voor details verwijs ik naar de circulaire voor de NMV leden die u op aanvraag wordt toegezonden.

Inzenden gegevens, hoe en wanneer?

Helaas hebben we niet veel tijd meer om gegevens voor de atlas te verwerken. Om alle gegevens vóór de zomer te kunnen invoeren dienen we uw formulieren of gegevens op diskette in juni binnen te hebben. Later binnengekomen gegevens worden in elk geval wel opgenomen in de EIS databank, maar opname op de kaartjes kan niet meer gegarandeerd worden.

U kunt formulieren en diskettes **kosteloos** opsturen aan:

Centraal Bureau EIS-NL
Antwoordnummer 10430
2300 WB Leiden

Verdere hulp

Wij zoeken nog vrijwilligers die willen helpen om gegevens uit een aantal bij EIS aanwezige 'grijze' rapporten in de computer in te voeren. Wij missen helaas de capaciteit om dat op korte termijn te kunnen doen.

Erik J. van Nieukerken
mede namens coördinator A. van Peursen
en auteurs E. Gittenberger en A.W. Janssen

1504 Odonata - Libellen

De laatste vier maanden van 1994 is door een subsidie van het IKC-Natuurbeheer gewerkt door Roy Kleukers en ondergetekende aan het bijwerken van de computerbestanden van de libellen. Dit was in het kader van de eerste fase van het EIS-project 'Verspreiding en monitoring van Nederlandse libellen'. Hierbij zijn alle ooit op formulier ingevulde waarnemingen nu in het EIS-bestand ingevoerd en is een begin gemaakt met het invoeren van 'losse waarnemingen' en literatuurgegevens. Ook is gebruik gemaakt van de door het lopende Libellenproject van de jeugdbonden verzamelde gegevens. De gegevens die eind 1994 in de bestanden aanwezig waren zijn op kaartjes met 5x5 UTM hokken als intern rapport (in kleine oplage) uitgegeven. Aan dit bestand zijn begin 1995 nog extra gegevens toegevoegd (in totaal zijn dit nu 45.000 gegevens) en deze zijn als geheel verwerkt tot het boekje 'Verspreidingsgegevens van de Nederlandse Libellen' dat als bijlage bij deze EIS-Nieuwsbrief is meegestuurd.

Er is door het IKC-Natuurbeheer in 1995 nog geen subsidie voor een tweede fase toegekend, zodat er op dit moment geen professionele ondersteuning is voor het verzamelen en controleren van de gegevens. Alle EIS medewerkers die mee willen helpen met het verzamelen van gegevens over de verspreiding van libellen wordt daarom gevraagd zich te voegen bij het Libellenproject van de jeugdbonden (zie elders in deze Nieuwsbrief) waarin op dit moment de meeste mensen die naar libellen kijken in Nederland meewerken. In de bovengenoemde eerste fase van het EIS-project waren verder nog enige tientallen personen en instituten benaderd met de vraag of zij nog over verspreidingsgegevens van Nederlandse libellen beschikken. Deze personen zullen later, maar dus niet zoals we hoopten in 1995, benaderd worden voor de opname van deze gegevens.

Marcel Wasscher

